

ҰЛТТЫҚ КОД – РУХАНИЯТ ӨЗЕГІ

Халықтың өткен тарихын зерттеп білмейінше, болашағын болжауға болмайды. Халықтың тарихы тек материалдық мәдени мұраларында ғана сақталмайды, сол кезеңдерде хатқа түсіп, бүгінге жеткен мұралар тілінде халықтық, ұлттық мәдени-рухани қазынасына қойылатын атаулар мен ұғымдардың сақталып жететіні бүгінгі күні дәлелденіп отыр.

Өз халқының әдет-салтын, мінез-байлықтарын, салт-дәстүрлерін дәріптеуде, эстетикалық талғамын арттыруда және психологиясын байытуда зерттеу нәтижелерінің әсері мен әлеуметтік маңызы айрықша.

Ұлттық бірегейліктің түп-тамыры отбасындағы ұлттық дәстүрде жатыр. Қазақ халқының ұлттық дәстүрінің құндылығы оның тарихи қызметінде, ел мүддесіне негізделген ортақ ұстаным мен ортақ мақсатта. Қазақ қоғамында дәстүр – біріктіруші, жалғастырушы, бірегейлікті сақтап, қорғап отыратын дүние. Ол отбасындағы бірліктен бастап, ұлттық бірегейлікті негіздеуден құралған. Отбасындағы тәрбие дәстүрге бағынса, ұлттық дәстүр реттеуші, сақтап отыру, қалыптастыру, жалғастыру қызметіне ие. Ұлттық дәстүрін терістеп, құндылығын тереңнен ұғына білмеген, дін мен дәстүрді бір-біріне қарсы қоятын ұрпақ өскен ортасынан іштей де, сырттай да оқшауланады. Дәстүрден іштей алшақтауда адамның қоғамынан, мемлекетінен іштей өгейленуі, жаттануы бар.

Жастардың ұлттық қасиеттері меймандостық, кісілік, сый-

ласымдылық, имандылық, кішіпейілділік, кеңпейілділік, салауаттылық, тіршілікке бейімділігі, өнерпаздық, шешендік, ақынжандылық, сыпайылығы, мәдениеттілігі т.б. арқылы ерекшеленеді. Әрбір ұлттың ұлттық қасиеттері ұлттық тәрбиеге байланысты дамып, қалыптасқан.

Ұлттық тәрбие сол ұлттың мәдениетін дамытудың қозғаушы күші болып табылады. Әрбір халықтың тарихи тіршілігі мен рухани тәжірибесі бар. Қазақтың ұлттық коды деп қазақ халқының жаратылысын, табиғатын, рухани бітімін, өмір салтын айқындайтын белгілерді атасақ қателеспейміз. Тарихи тамыры тереңде жатқан, ұлтымыздың күні бүгінге дейін бәрінен жоғары бағаланатын қасиеттері – қазақтың ұлттық болмысының сырын түсінуге апаратын, тиісінше қастерлеп, сақтауға жататын құпия кілт.

Рухани кодымыздың басты тіні, ұлттың күллі қастерлі ұғымдарын, қасиеттерін бойына жиған өзегі, тіл болып табыла-

тыны құпия емес. Міне, сол қасиетті ана тіліміздің қуаты бүгінде әлі де алаңдатады. Турасын айтқанда, мемлекеттік мәртебесіне қарамастан, қазақ тілінің қолданыс аясын тиісті дәрежеде кеңейте алмау, оны өзге тілдермен қойыртпақтап, бұзу, дұрыс сөйлемеу, тіпті мүлдем ұмыту өзіміздің ұлттық құндылықтарымыздың жүйесін сақтай алмауға әкеліп соғатыны анық.

Әрбір ұлттың ұлттық қасиеттері ұлттық тәрбиеге байланысты дамып, қалыптасқан. Халық педагогикасы ұлттық әдебиет пен сол ұлттың салт-дәстүрлерінен құралады. Рухани кодымыздың басты ерекшелігіне мысал ретінде туыстардың қан тазалығы мақсатында жеті атаға толмай тұрып үйленбеуін келтірсек те болады. Бұл – халқымыз дені сау ұрпақ қалдыру үшін ерекше мән берген қасиетті құндылық.

Жеті атаға толған жағдайда екі жас үйлену үшін үлкен ауыл ақсақалдарын жинап, ақ түйенің қарнын жарып, ақ бата алып барып қана рұқсат алатын болған. Басқа ұлтта мұндай жеті атаны сақтау салты жоқ.

Рухани кодымыздың тағы ерекшелігі – біз сөз, тіл құдіретіне бас иетін халықпыз. Кез келген даулы мәселені «Тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінімен» жеткізе білген, ешкімнің ар-намысана тимей, тіпті жаугершілік заманда да сөзі өткір, тілі шешен елші, дипломаттар екі ел арасын татауластыру мақсатында ымыраға баратын болған. Өз сезімін ғашығына білдіру үшін өлең жолдарын арнау, табиғатты, туған жерді, Отанды сүю халқымыздың сөз қадірін түсінетін халық екендігіне айқын дәлел.

Сондықтан қазақтың қазақ екенін, өзге ұлттан ерекшелігін болашақта сақтау үшін ұлттық байлығымызды игеру, ұлттық санамызды дамыту керек. Ұлттық құндылықтарды іріктеп, оқыту процесіне енгізу арқылы ұлттың тұнып тұрған асыл мұрасымен, рухани байлығымен болашақта ел билейтін ұрпақтарды сусындатып, отбасында да, мектепте де ұлтжандылық пен отаншылдыққа баулып, өз халқын, өз мемлекетін көздің қарашығындай қорғайтын тұлғаларды тәрбиелеп шығару басты мақсат болуы керек.

Л.РСЫМБЕТОВА,
М.Әуезов атындағы ОҚМУ,
«Тарих және педагогика»
факультетінің
аға оқытушысы, т.ғ.к.,
Э.МЫРЗАҚҰЛОВА,
оқытушы.